

Grażyna Nawrońska, Tadeusz Nawroński, Zbigniew Nowakowski

Zamość. Stare Miasto

Informator Archeologiczny : badania 12, 286-287

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

łudniowego, jego system konstrukcyjny i etapy rozbudowy. Ważnym elementem było uchwycenie muru kurtyny 7-1 wchodzącej w obręb dzisiejszego bastionu oraz korytarza komunikacyjnego, biegnącego równoległe do niej, usytuowanego od wnętrza miasta. Niezależnie od całej galerii strzelniczej wykonanej w XIX wieku przy murach czoł bastionu, odkryto dwie poterny istniejące w grubości murów orylonów i prowadzące obecnie z kazamat do wspomnianej galerii strzelniczej. Z kolei podczas usuwania nasypu ziemnego w fosie zlokalizowano i zabezpieczono kojec narożny z korytarzem wewnętrznym. Ustalono także poziom fosy bezpośrednio przy południowym kazamacie oraz czytelne ślady wbudowania jej w przestrzeń między kurtyną, a orylonem.

Kontynuacja badań w bramie Lubelskiej Starej doprowadziła do odkrycia najstarszego, nieznanego dotychczas rzutu bramy, składającego się z przejazdu głównego o wymiarach około 5 x 10 m /pełna długość nie jest znana z powodu zniszczenia północnej części bramy przez kanał/ i wartowni o wymiarach 3 x 4 m, usytuowanej przy południowo-wschodnim narożniku budowli. Odsłonięto kilka dalszych relikwów murów pozwalających na prześledzenie rozwoju bramy Lubelskiej Starej od formy z końca XVI wieku do stanu zrealizowanego podczas generalnej przebudowy z początkiem XIX wieku.

W trakcie wykonywania przekopu przez zasypisko fosy, tj. od zewnętrznej elewacji bramy Lubelskiej Nowej do rawelinu usytuowanego naprzeciw, odkryto nieznaną do tej pory furtę, usytuowaną poniżej głównego przejazdu bramy, a powiązaną z galerią strzelniczą biegnącą również pod bramą, równoległe do kurtyny 5-6. Prace w tym rejonie powinny ujawnić relikwty kojca, filarów mostu przerzuczonego nad fosą, a uzyskany przekrój pozwoli na obniżenie terenu do pierwotnych rzędów i właściwe wyeksponowanie urządzeń obronnych.

Podczas nadzoru archeologicznego przy kurtynie 1-2 odsłonięto relikwty prawdopodobnie poterny zlokalizowanej w połowie kurtyny i prowadzącej z miasta na drogę wałową. Być może miała ona połączenie z galerią strzelniczą.

Badania i nadzory archeologiczne będą kontynuowane.

ZAMOŚĆ
Stare Miasto

PP Pracowni Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Zamościu

Badania prowadzili mgr Grażyna Nawrońska,
mgr Tadeusz Nawroński /autor sprawozdania/
przy współpracy mgr Zbigniewa Nowakowskiego.

Finansowała Wojewódzka Dyrekcja Rozbudowy
Miast i Osiedli Wiejskich w Zamościu. Drugi
sezon badań. Miasto nowożytné /XVI-XIX wiek/.

Głównym rejonem prac był Rynek Wielki, gdzie przystąpiono do obniżania terenu przy pomocy ciężkiego sprzętu mechanicznego. W wykopach o powierzchni 730 m² i nadzorowanych 6500 m² pozyskano około 100 000 przedmiotów ze szkła i żelaza, wyrobów ceramicznych oraz kości zwierzęcych. Północno-zachodni kwartał Rynku Wielkiego przeznaczono do badań systematycznych, gdzie przed schodami zewnętrznego Ratusza odsłonięto fundament pręgierza, pas bruku i cieku wodnego, wyłożonego deskami - reliktyw pochodzących z XVII wieku. Badania prowadzone przed południową elewacją Ratusza ujawniły fundamenty odwachu z 2 połowy XVIII wieku oraz dwie fazy schodów, starszych od obecnie istniejących.

Wyniki badań archeologicznych w tym rejonie Zamościa zmieniają w sposób zasadniczy dotychczasowe poglądy na temat rozwoju przestrzennego Ratusza, wyglądu Rynku Wielkiego i struktury jego poziomów w XVI-XIX wieku.

Kontynuacja prac na zapleczu bloku III /Ormiańskiego/ doprowadziła do odkrycia zasięgów parceli i ich zmian przestrzennych.

Nadzory archeologiczne pełnione nad wykopami budowlanymi, kanalizacyjnymi, wodociągowymi, energetycznymi w różnych punktach Starego Miasta w czasie których wykonano pełną dokumentację profili, inwentaryzację reliktyw architektury, pozwalają na zorientowanie się w głównych poziomach użytkowych i budowlanych poszczególnych bloków i placów miasta oraz jego urządzeniach sanitarnych, w pierwotnej zabudowie wewnątrzblokowej, a także w XVI-wiecznej konfiguracji terenu, na którym zlokalizowano Zamość.

Badania będą kontynuowane.